

รหัสวิชา	PER 2308
ชื่อรายวิชาภาษาไทย	วรรณกรรมสำหรับการแสดง
ชื่อรายวิชาภาษาอังกฤษ	Literature for Performing Arts Business
อาจารย์ประจำรายวิชา	อาจารย์วุฒิชัย คำทวิ
คำอธิบายรายวิชา	

รูปแบบ องค์ประกอบ แนวคิด ค่านิยมและคุณค่าทางสังคมในวรรณกรรมการแสดง คุณค่าทางศิลปะและความสำคัญของวรรณกรรมที่เกิดแก่วงการการแสดง การเขียน ตีความ และการประยุกต์องค์ความรู้ด้านวรรณกรรมเพื่อประโยชน์ทางการแสดง

Forms, elements, concepts, core and social value of literature for performance, Artistic value and the importance of literature which contribute to Performing Arts profession, Writing and interpreting literature for business benefit, Adapting knowledge of literature for Performing Arts business

จุดมุ่งหมายของรายวิชา

เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ องค์ประกอบ แนวคิดของวรรณกรรม ตระหนักถึงคุณค่าด้านต่างๆที่ปรากฏในวรรณกรรม รวมทั้งการวิเคราะห์และตีความในแง่มุมต่างๆ เพื่อการประยุกต์ใช้วรรณกรรมสำหรับการสร้างสรรค์และพัฒนางานนาฏกรรมการแสดงที่ดีและมีคุณภาพ

- เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เป็นตามแผนพัฒนาหลักสูตรและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้
- เพื่อพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนและสามารถนำไปใช้ได้จริง

วรรณคดี

เนื่องจากการเข้าใจสับสนระหว่างคำว่า วรรณคดี กับวรรณกรรม อยู่เสมอ เนื่องจากทั้งสองคำมาจากภาษาอังกฤษว่า Literature เช่นเดียวกัน สำหรับในภาษาไทยนั้นมีการใช้คำว่า "วรรณคดี" ก่อนภายหลังจึงได้เกิดมีคำว่า "วรรณกรรม" ขึ้น

ในอดีตก่อนปี พ.ศ. 2457 ไทยเรายังไม่มีคำว่า "วรรณคดี" ใช้ เราเรียกหนังสือวรรณคดีว่า "หนังสือ" (เช่นเรียกเรื่องท้าวบวเจียงหรือท้าวฮุ่งท้าวเจียงที่ทางเวียงจันทร์ส่งมาถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกว่า "หนังสือเจียง" หรือเรียกเรื่องมหาภารตะว่า "หนังสือมหาภารตะ" เป็นต้น) หรือเรียกโดยใช้ชื่อผู้แต่งกับชื่อลักษณะคำประพันธ์และประเภทของเนื้อหา (เช่น นิราศนรินทร์คำโคลงหรือนิราศพระยาตรัง เป็นต้น) หรือเรียกโดยใช้ชื่อลักษณะคำประพันธ์และเหตุการณ์หรือโอกาสที่ทำให้เกิดเรื่องนั้น ๆ ขึ้น (เช่น เพลงยาวหรือกลอนนิราศรบพม่าที่ท่าดินแดง หรือโคลงนิราศเวียงจันทร์ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร เป็นต้น) (ชลดา เรื่องรักชลิขิต, 2541, น.15)

คำว่า "วรรณคดี" นี้รู้จักกันอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2450 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในโอกาสที่ทรงตั้ง "โบราณคดีสโมสร" ขึ้น วัตถุประสงค์ของสโมสรนี้ก็เพื่อส่งเสริมการ

ประพันธ์ การศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดี งานที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับวรรณคดีคือ การพิมพ์เผยแพร่วรรณคดีโบราณ เช่น ลิลิตยวนพ่าย ทวาทศมาส และนิราศพระยาตรัง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการตรวจคัดหนังสือที่แต่งดี เพื่อรับพระบรมราชานุญาตประทับพระราชลัญจกรมังก์กราบแก้ว หนังสือใดที่โบราณคดีสโมสรนี้ประทับพระราชลัญจกรมังก์กราบแก้วก็ได้ชื่อว่าเป็น "วรรณคดี" ซึ่งในขณะนั้นถือว่าเป็น "หนังสือดี"

ต่อมาใน พ.ศ. 2457 คำว่า "วรรณคดี" จึงได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการ เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตั้งวรรณคดีสโมสร เพื่อส่งเสริมการแต่งหนังสือ เช่นเดียวกับกิจการของโบราณคดีสโมสร และงานที่สำคัญของวรรณคดีสโมสรนี้ก็คือการพิจารณายกย่องหนังสือสำคัญของชาติว่าเรื่องใดเป็นยอดทางไหน (สิทธา พินิจภูวดล และนิตยา กาญจนวรรณ, 2520, น. 1-3) สำหรับคำว่า "วรรณคดี" ได้มีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลากหลายดังนี้

คำว่า "**วรรณคดี**" ตามตัวอักษร หมายความว่า "แนวทางแห่งหนังสือ" คำว่าวรรณคดี เป็นคำสมาส ประกอบด้วยคำ "วรรณ" จาการากศัพท์สันสกฤต วรรณ แปลว่า หนังสือ กับคำว่า "คดี" จาการากศัพท์บาลี คติ แปลว่า การดำเนิน การไป ความเป็นไป แบบกว้าง ทาง ลักษณะ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, น. 1055) ได้ให้ความหมาย วรรณกรรมที่ ได้รับการยกย่องว่าแต่งดีมีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ถึงขนาด

สิทธา พินิจภูวดล , รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ และเสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2524 : 1) ได้อธิบายเพิ่มเติมความหมายของวรรณคดีที่ว่าเป็นหนังสือแต่งดี นั้นได้แก่ บทประพันธ์ทุกชนิดที่ผู้แต่งมีวิธีเขียนที่ดีมีศิลปะ ก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้อ่านสร้างความสนุกเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านมีมโนภาพไปตามจินตนาการของผู้แต่ง เราให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจไปตามความรู้สึกรักของผู้แต่ง บางครั้งผู้แต่งจะสอดแทรกความรู้และทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ ลงในงานของเขา แต่ก็ได้หมายความว่าผู้แต่งมุ่งให้ความรู้หรือมุ่งสอนปรัชญา ศีลธรรม หรือเรื่องในชีวิต ทั้งนี้เพราะวรรณคดีไม่ใช่ตำราซึ่งมุ่งสอนความรู้เป็นสำคัญ ถ้าตำราเล่มใดมีลักษณะเป็นวรรณคดีก็จะได้รับการยกย่อง เช่น ไตรภูมิพระร่วง ปฐมสมโพธิกถา เป็นต้น วรรณคดีเป็นที่รวมความรู้สึกรักคิด ความรอบรู้ ความฉลาด และสติปัญญาอันลึกซึ้ง คนที่อ่านวรรณคดีก็จะได้รับถ่ายทอดความฉลาดรอบรู้ไว้ด้วยมากบ้างน้อยบ้าง

เจือ สตะเวทิน (2514, น. 8) กล่าวว่า วรรณคดี คือหนังสือหรือบันทึกความคิดที่ดีที่สุดด้วยท่วงทำนองเขียน (Style) ที่ประณีตบรรจงครบองค์แห่งศิลปะของการเขียน สามารถลใจให้ผู้อ่านผู้ฟังเกิดความปิติเพลิดเพลิน มีความรู้สึกร่วมกับผู้แต่ง เห็นจริงเห็นจังกับผู้แต่ง เรียกกันเป็นสามัญว่า มีความสะเทือนอารมณ์ ทั้งต้องประกอบไปด้วยคุณค่าสาระอีกด้วย

ศุภชัย รัตนโกมุท และสะอาด อินทรสาลี (2518, น. 2) กล่าวว่า วรรณคดีคือหนังสือแต่งดี ได้รับยกย่องจากผู้อ่านหลาย ๆ คนเห็นพ้องต้องกันว่าแต่งดี จะเป็น "ร้อยแก้ว" เช่น สามก๊ก ฉบับของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) หรือจะเป็น "ร้อยกรอง" เช่น ลิลิตพระลอ หรือบทละคร เรื่องอิเหนาของรัชกาลที่ 2 ก็ได้ พร้อมกับอธิบายเพิ่มเติมว่า วรรณคดีเป็นนามธรรมที่เราตั้งขึ้นเพื่อใช้เรียกศิลปะอย่างหนึ่ง ซึ่งมีวิวัฒนาการมาแต่อักษรศาสตร์ กวีได้ใช้ความสามารถจินตนาการเรื่องนั้น ๆ ขึ้น เช่น จัดวรรคคำ เสียงคำ ให้ได้ความหมาย เกิดอารมณ์ เกิด

สุนทรียะ ได้อ่านเรื่องแล้วรู้สึกเพลิดเพลินเกิดอารมณ์คล้อยตามท้องเรื่อง ส่งเสริมความรอบรู้ มีสำนวนโวหารงดงาม ไพเราะ คมคาย จูงใจให้เกิดความซาบซึ้ง เพราะใช้คำได้เหมาะกับโอกาส เหตุการณ์ เป็นต้น

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2519, น. 5) อธิบายว่า บทประพันธ์ที่เป็นวรรณคดี คือ บทประพันธ์ที่มุ่งให้ความเพลิดเพลินให้เกิดความสำนึกคิด (Imagination) และอารมณ์ต่าง ๆ ตามผู้เขียน นอกจากนี้บทประพันธ์ที่เป็นวรรณคดีจะต้องมีรูปศิลปะ (Form) และรูปศิลปะนี้เองที่ทำให้วรรณคดีมีความงาม ซึ่งตรงกับพระยาอนุমানราชชน (2515, น. 8) ได้ให้ความหมายว่า วรรณคดีในความหมายอีกนัยหนึ่ง หมายถึงบทประพันธ์ซึ่งมีลักษณะเด่นในเชิงประพันธ์ มีค่าทางอารมณ์และความรู้สึกแก่ผู้อ่าน ผู้ฟังคือ วรรณคดีมีวรรณศิลป์

จากความหมายของวรรณคดีที่มีผู้ให้ไว้จำนวนมากนั้น สรุปได้ว่า วรรณคดีเป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งไม่เฉพาะแต่เพียงพิจารณาความหมายตามรูปศัพท์ แต่ต้องศึกษาถึงความหมายลึกซึ้งกว่านั้นหนังสือที่เป็นวรรณคดีจะต้องเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นด้วยความประณีตบรรจงทั้งในด้านการใช้ภาษา การแสดงความคิดรูปแบบและเนื้อหา อีกทั้งคุณค่าทางอารมณ์และความประทับใจในความงามด้านต่าง ๆ ตามที่ผู้เขียนสร้างขึ้น

วรรณศิลป์

ความหมายของวรรณศิลป์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้คำอธิบายความหมายของวรรณศิลป์ไว้ว่า คือศิลปะในการแต่งหนังสือ ศิลปะทางวรรณกรรม เช่น นกวรรณศิลป์ วรรณกรรมที่ถึงขั้นเป็นวรรณคดี หนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี วรรณศิลป์ หรือศิลปะในการแต่งหนังสือมีหลักใหญ่ ๆ 3 ประการ ได้แก่ สุนทรียรส ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อนำเสนอเรื่องราวและความคิดของผู้เขียน และเนื้อหาของเรื่องที่มีคุณภาพ องค์ประกอบของวรรณศิลป์มี 6 ประการด้วยกัน ได้แก่

1. **อารมณ์สะเทือนใจ (Emotion)** เป็นเสมือนหัวใจของเรื่อง เพราะคนเราจะรับรู้และจดจำอารมณ์สะเทือนใจอย่างฝังใจ แม้ว่าบางครั้งอาจจะจำเรื่องราวทั้งหมดไม่ได้ก็ตาม อารมณ์สะเทือนใจมีได้ทั้งอารมณ์รัก อารมณ์แค้น อารมณ์สุข อารมณ์เศร้า หรือแม้แต่อารมณ์ขัน ตัวอย่างเช่นบทละครของเชกสเปียร์จะมีอารมณ์สะเทือนใจสูงเสมอทั้งอารมณ์รัก อารมณ์เศร้า รวมทั้งจิตอารมณ์ด้านมืดของมนุษย์ เรื่องแต่งที่ขาดอารมณ์สะเทือนใจก็ไม่ต่างอะไรจากกร่างที่ขาดวิญญาณหรือกระดากเปล่า

2. **ความคิดและจินตนาการ (Thought and Imagination)** เป็นเสมือนสมองของเรื่อง เราเรียนรู้เรื่องสมองซีกซ้ายและสมองซีกขวากันมาแล้ว เรื่องที่ดีเปรียบเหมือนสมองซีกของมนุษย์ ซึ่งควรจะมีคุณสมบัติทั้งความคิดและจินตนาการ ความคิดเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ การทดลอง และประสบการณ์ ส่วนจินตนาการมาจากความรู้สึกนึกคิด ความฝัน และการสร้างภาพในมโนสำนึก แม้ว่าอินเทอร์เน็ตจะเคยกล่าวว่จินตนาการมีความสำคัญกว่าความรู้ แต่สำหรับนักเขียน ทั้งความรู้ความคิด และจินตนาการ มีความสำคัญใกล้เคียงกันและเกื้อกูลกัน เรื่องที่มีแต่ความคิดโดยปราศจากจินตนาการจะแห้งแล้งไร้สีสัน ขณะเดียวกันเรื่องที่มีแต่จินตนาการโดยปราศจากความคิดก็จะฟุ้งฝันฟุ้งฟองเหมือนฟองสบู่

3. **การสื่อสารกับผู้อ่าน (Communication)** เปรียบเสมือนปากของเรื่อง เพราะการเขียน คือการนำสารจากผู้เขียนไปสู่ผู้อ่านความสามารถในการส่งสารจึงเป็นสิ่งสำคัญ ว่าผู้เขียนจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจตรงกันใน

เนื้อหาของสารหรือไม่ และจะทำให้ผู้อ่านคล้อยตาม เชื่อตาม และติดตามสารนั้นหรือไม่ การส่งสารที่ดีนั้นจะต้องเป็นเนื้อเดียวกัน ทั้งผู้ส่งสาร และผู้รับ ไม่ทำให้เกิดช่องว่างหรือการตีความที่ผิดแผกไประหว่างการเดินทางของสารจากผู้เขียนถึงผู้อ่าน ดังนั้น ผู้เขียนจึงต้องแปลงสารอย่างชัดเจน และหาทางให้ผู้อ่านส่งเสียสละท้อถอยกลับมา เรื่องที่ประสบความสำเร็จมักจะเป็นเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านตกอยู่ในวงสาร

4. อัตลักษณ์ของผู้เขียน (Identity) เป็นเสมือนบุคลิกหรือลายนิ้วมือของผู้เขียน ซึ่งทำให้เรื่องของผู้เขียนคนนั้นมีความเป็นตัวของตัวเอง โดดเด่น และแตกต่างไปจากคนอื่น ๆ อัตลักษณ์ในการเขียนเป็นส่วนประกอบระหว่างตัวตนของผู้เขียน วิสัยทัศน์หรือทัศนคติของผู้เขียน สีลา รวมทั้งสำนวนโวหารและทักษะในการเขียน โดยทั่วไปแล้ว ผู้เขียนอาจจะต้องใช้เวลาในการสร้างอัตลักษณ์ หรือแสดงอัตลักษณ์ให้เป็นที่ปรากฏแก่ผู้อ่าน อย่างไรก็ตามอัตลักษณ์ต้องเป็นสิ่งที่แท้จริงมิใช่การสร้างสร้าง เพราะไม่มีใครสามารถลวงหลอกทุกคนในทุกเวลา และที่สำคัญก็คือไม่มีใครสามารถหลอกตัวเองได้ตลอดกาล

5. กลวิธีการเขียน (Technique) เป็นทั้งแขนขาและกลไกในการขับเคลื่อนความคิดและจินตนาการของผู้เขียนมาสู่ผู้อ่าน ผู้เขียนจะต้องสามารถนำรูปแบบ และเครื่องมือต่าง ๆ ในการเขียน มาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อเรื่องรวมทั้งเป็นการเรียบเรียงเรื่องอย่างเป็นระบบ และลำเลียงเรื่องที่เรียบเรียงแล้วนั้นออกมาสู่ผู้อ่านด้วยรูปแบบที่น่าสนใจและชวนติดตาม เรื่องบางเรื่องที่ไม่น่าสนใจแต่ผู้เขียนบางคนก็มีกลวิธีการเขียนให้สนุกสนานน่าสนใจได้ แต่เรื่องบางเรื่องที่น่าสนใจแต่ผู้เขียนบางคนก็ขาดกลวิธีการเขียนจนทำให้กลายเป็นเรื่องที่น่าเบื่อได้เหมือนกัน เข้าทำนอง "อันถ้อยความเดียวกันสำคัญกล่าว"

6. การจัดวางองค์ประกอบ ทิศทางของเรื่องและสำนวนภาษาที่ใช้ในเรื่องอย่างเหมาะสม (Composition, Direction and Wording) เป็นเสมือนหน้าตาของเรื่องที่ต้องมีการตกแต่งให้สะดาย องค์ประกอบของเรื่องจะต้องมีการจัดวางอย่างเหมาะสม ไม่รกหรือโล่งจนเกินไป มีน้ำหนักและโทนของเรื่องที่กลมกลืน มีการสร้างตัวละคร เหตุการณ์ สถานที่ ซึ่งมีความลงตัว เรื่องที่ดีทุกเรื่องจะต้องมีทิศทางหรือแผนทาง (road map) เพื่อกำหนดเป้าหมายและควบคุมการเดินทางเรื่อง มิเช่นนั้นแล้วอาจทำให้หลงทางหรือออกนอกเรื่องไป ขณะเดียวกับทิศทางหรือแผนทางก็จะช่วยให้เรื่องมีความกระชับไม่เยิ่นเย้อ

สำนวนภาษาเหมือนเครื่องปรุงที่จะปรุงรสอาหารแต่ละจานให้มีรสชาติกลมกล่อม และเหมาะกับอาหารชนิดนั้น ๆ เช่นเรื่องรักก็ควรใช้สำนวนภาษาที่อ่อนหวานซาบซึ้ง เรื่องบู๊ก็ควรต้องใช้สำนวนภาษาที่รุนแรงดุดัน เรื่องสำหรับเด็กควรใช้สำนวนภาษาที่สื่อความหมายชัดเจนและเข้าใจง่าย หรือเรื่องตลกก็ควรต้องใช้สำนวนภาษาที่เฮฮาสนุกสนาน เป็นต้น (<https://wiki.m-culture.go.th/index.php/หน้าหลัก>. สืบค้นวันที่ 15 พฤศจิกายน 2566)

คุณค่าทางวรรณศิลป์

ภาษากวีเพื่อสร้างความงดงามไพเราะแก่บทร้อยแก้วหรือร้อยกรองนั้น มีหลักสำคัญที่เกี่ยวข้องกัน 3 ด้าน ดังนี้

1. การสรรคำ

การสรรคำ คือการเลือกใช้คำให้สื่อความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึก และอารมณ์ได้อย่างงดงาม โดยคำนึงถึงความงามด้านเสียง โวหาร และรูปแบบคำประพันธ์ การสรรคำทำได้ดังนี้

- การเลือกคำให้เหมาะแก่เนื้อเรื่องและฐานะของบุคคลในเรื่อง
- การใช้คำให้ถูกต้องตรงตามความหมาย
- การเลือกใช้คำพ้องเสียง คำซ้ำ
- การเลือกใช้คำโดยคำนึงถึงเสียงสัมผัส
- การเลือกใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ
- การเลือกใช้คำไวพจน์ได้ถูกต้องตรงตามความหมาย

2. การเรียงคำ

การเรียบเรียงคำ คือการจัดวางคำที่เลือกสรรแล้วให้มาเรียงร้อยกันอย่างต่อเนื่องตามจังหวะ ตามโครงสร้างภาษา หรือตามฉันทลักษณ์ ซึ่งมีหลายวิธีเช่น

- จัดลำดับความคิดหรือถ้อยคำจากสิ่งสำคัญจากน้อยไปมาก จนถึงสิ่งสำคัญสูงสุดอันเป็นจุดสุดขั้น
- จัดลำดับความคิดหรือถ้อยคำจากสิ่งสำคัญน้อยไปหามาก แต่กลับหักมุมความคิดผู้อ่านเมื่อถึงจุดสุดขั้น
- จัดลำดับคำให้เป็นคำถามแต่ไม่ต้องการคำตอบหรือมีคำตอบอยู่ในตัวคำถามแล้ว
- เรียงถ้อยคำเพื่อให้ผู้อ่านแปลความหมายไปในทางตรงข้ามเพื่อเจตนาเยาะเย้ย ถากถาง
- เรียงคำวลี ประโยค ที่มีความสำคัญเท่าๆกัน เคียงขนานกันไป

3. การใช้โวหาร

การใช้โวหาร คือการใช้ถ้อยคำเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพเรียกว่า “ภาพพจน์” ซึ่งมีหลายวิธีที่ควรรู้จัก ได้แก่

- อุปมา คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกับสิ่งหนึ่งโดยมีคำเปรียบปรากฏอยู่ด้วย คำเปรียบเทียบเหล่านี้ได้แก่ เหมือน เสมือน ดุจ เล่ห์ เฉก ดั่ง กล เพียง ราว ปูน
- อุปลักษณ์คือการเน้นความหมายว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่งมาก จนเหมือนกับเป็นสิ่งเดียวกัน โดยมีคำเปรียบ เป็น คือ เท่า ปรากฏในข้อความ
- บุคคลวัต คือ การสมมุติสิ่งต่างๆให้มีกริยาอาการ ความรู้สึกเหมือนมนุษย์
- อธิพจน์ คือการกล่าวเกินจริง เพื่อเน้นข้อความนั้นให้มีน้ำหนักยิ่งขึ้น บางครั้งอาจใช้คำกล่าวน้อยกว่าจริงเรียกว่า อวพจน์
- ปฏิพากย์ หรือ พรพากย์ คือการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือขัดแย้งกันมากกล่าว อย่างกลมกลืนกันเพื่อเพิ่มความหมายให้มีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น
- สัญลักษณ์ เป็นการเรียกชื่อสิ่งๆหนึ่งโดยใช้คำอื่นมาแทน ไม่เรียกตรงๆ ส่วนใหญ่คำที่นำมาแทนจะเป็นคำที่เกิดจากการเปรียบเทียบและตีความซึ่งใช้กันมานานจนเป็นที่เข้าใจและรู้จักกันโดยทั่วไป
- นามนัย คือการใช้คำหรือวลีซึ่งบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง คล้ายๆสัญลักษณ์ แต่ต่างกันตรงที่ นามนัยนั้นจะดึงเอาลักษณะบางส่วนของสิ่งหนึ่งมากกล่าว ให้หมายถึงส่วนทั้งหมด

- สัทพจน์ หมายถึงภาพพจน์ที่เลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงดนตรี เสียงสัตว์ เสียงคลื่น เสียงลม เสียงฝนตก เสียงน้ำไหล ฯลฯ การใช้ภาพพจน์ประเภทนี้จะทำให้เหมือนได้ยินเสียงนั้นจริง ๆ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรม

วรรณกรรมหรืองานประพันธ์ เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้นโดยใช้ภาษาเป็นสื่อ งานวรรณกรรมชั้นดีถือว่าเป็นงานสร้างสรรค์ประเภทหนึ่งในบรรดางานสร้างสรรค์ประเภทอื่นๆ เช่น ดนตรี ภาพเขียน หรืองานศิลปะทั้งหลาย ในสมัยโบราณจะเป็นรูปภาพวาดในแบบภาพยักลอนที่ไพเราะ มีการท่องจำสืบทอดกันมา เมื่อถึงสมัยหลังที่มีตัวหนังสือ จึงได้จดบันทึกไว้เป็นหลักฐานจนกลายเป็นวรรณกรรมที่ทุกคนรู้จักทั่วไป

1. ความหมายของวรรณกรรม

คำว่า "วรรณกรรม" มีความหมายตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า "Literature Works" หรือ "General Literature" และการใช้คำว่า "วรรณกรรม" มีปรากฏครั้งแรกในพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2475 โดยให้คำนิยามคำว่า "วรรณกรรมและศิลปกรรม" รวมกันไว้ดังนี้

" วรรณกรรมและศิลปกรรม หมายความว่า การทำขึ้นทุกชนิดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ แผนกศิลปะ จะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปร่างอย่างใดก็ตาม เช่น สมุด สมุดเล็ก และหนังสืออื่น ๆ เช่น ปาฐกถา กลาอื่น ๆ เทศนา หรือวรรณกรรมอื่น ๆ อันมีลักษณะเช่นเดียวกัน หรือนาฏกยกรรม หรือนาฏกย-ดนตรีกรรม หรือแบบพ็อนรำและการเล่นแสดงให้คนดูโดยวิธีใด ซึ่งการแสดงนั้นได้กำหนดไว้เป็นหนังสือ หรืออย่างอื่น..."

(กรมศิลปากร, 2511, น. 3)

“วรรณกรรม” มาจากการผสมคำว่า “วรรณ” และ “กรรม” ในภาษาสันสกฤต โดย “วรรณ” หมายถึง หนังสือหรืองานประพันธ์ ในขณะที่ “กรรม” หมายถึง การกระทำเชิงศิลปะ เช่น การเขียนหรือการแต่งประพันธ์ คำว่า “วรรณกรรม” นิยมใช้กันแพร่หลายตามลำดับ และสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดตั้งสำนักงานวัฒนธรรมทางวรรณกรรมรวมอยู่ในกระทรวงวัฒนธรรมแห่งชาติเมื่อ พ.ศ.2458 มีหน้าที่เผยแพร่วรรณกรรมและส่งเสริมศิลปะการแต่งหนังสือ เพื่อรักษาวัฒนธรรมไทยอย่างเป็นทางการ สืบต่อ

จากวรรณคดีสโมสร ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 (ธวัช ปุณโณทก, 2527, น. 1) มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงวรรณกรรมในด้านต่างๆ ดังนี้

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2517 :7) กล่าวว่า คำว่า "วรรณกรรม" มาจากการสร้างศัพท์ใหม่ แทนคำว่า "Literature" โดยวิธีสมาส หรือรวมคำ จากคำว่า วรรณ หรือ บรรณ ซึ่งหมายถึงใบไม้ หรือ หนังสือ รวมกับคำว่า กรรม ซึ่งหมายถึงการกระทำ ดังนั้นวรรณกรรม จึงหมายถึง การกระทำที่เกี่ยวกับหนังสือ โดยความหมายของวรรณกรรม หมายถึง สิ่งซึ่งเขียนขึ้นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นไปในรูปใด หรือเพื่อความมุ่งหมายใด ซึ่งอาจจะ เป็นไปปลิวหนังสือพิมพ์ นวนิยาย คำอธิบาย ฉลากยา เป็นต้นก็ได้

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ และเจตนา นาควัชระ (2520 : 58) ได้ให้ความหมายของวรรณกรรมว่า หมายถึง หนังสือ หรือเอกสาร ที่มีศิลปกรรมในฐานะที่มีรูปแบบ มีสาระเนื้อหาที่ผู้เขียนพยายามสื่อความคิด ด้วยวิธีการหนึ่งมายังผู้อ่าน

สิทธา พิณจิวตล และนิตยา กาญจนวรรณ (2520 : 35) กล่าวว่า วรรณกรรม หมายถึงงานเขียนใน รูปบทกวีนิพนธ์ ร้อยกรอง และข้อเขียนทั้งหมดที่ใช้ภาษาร้อยแก้ว ได้แก่ บทความ สารคดี นวนิยาย เรื่องสั้น เรียงความ บทละคร บทภาพยนตร์ บทโทรทัศน์ ตลอดจนคอลัมน์ต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์

พระยาอนุমানราชชน หรือ เสฐียรโกเศศ (2515 : 24) ได้กล่าวว่า วรรณกรรมหมายถึงการกระทำ หนังสือหรือหนังสือที่แต่งขึ้นทั่วไปโดยมิได้จำกัด ว่าเป็นหนังสือพวกใดพวกหนึ่งโดยเฉพาะ ส่วนจะมีคุณค่ามาก น้อยเพียงใดนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก

สมพร มั่นตะสูตร (2525 : 10-11) อธิบายว่า วรรณกรรม หมายถึง งานเขียนทุกชนิด ทุกชิ้นที่สามารถ สื่อสารได้น่าจะเป็นวรรณกรรม ซึ่งหมายความว่า เมื่อผู้แต่งส่งสารไปยังผู้รับ ผู้รับสามารถสื่อความเข้าใจจาก สารที่ผู้แต่งส่งมาได้ ก็ถือว่ามีการสื่อสารกันขึ้นแล้วงานเขียนนั้นนับว่าเป็นวรรณกรรม

เอมอร ชิตตะโสภณ (2521 : 11-12,21) ชี้ประเด็นว่า หากจะพิจารณาว่า วรรณกรรม คืองานเขียนทั่ว ๆ ไปแล้วไซ้ ทุกอย่างที่เป็นงานเขียน เช่น พงศาวดาร ประกาศต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งจดหมายรัก ก็ จะกลายเป็นวรรณกรรมไปหมด เราควรคำนึงถึงความจริงข้อที่ว่า วรรณกรรมในภาษาอังกฤษก็มี "Literature" ปนอยู่ด้วย ฉะนั้น วรรณกรรมไม่ควรจะเป็นเพียงงานเขียนเฉย ๆ แต่ควรจะเป็นงานที่มีศิลปะปน อยู่ด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ วรรณกรรมขึ้นได้ก็ตามควรจะเกิดมาจากความตั้งใจของผู้เขียนในอันที่จะ ถ่ายทอด ความรู้สึกหรือทัศนะของเขาออกมาเป็นตัวอักษรอย่างมีศิลปะ ไม่ว่าจะจากประสบการณ์หรือแรงบันดาลใจ หรืออารมณ์สะเทือนใจก็ตาม

เสถียร จันทิมาธร (251 : 8) อธิบายว่า วรรณกรรม คือผลิตผลที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสะท้อนถ่ายทอดความ จัดเจนที่ได้รับจากการ ต่อสู้ของชีวิต ทั้งในทางธรรมชาติและทางสังคม เป็นการสร้างวัฒนธรรมทางศิลปะ รั บใช้ผลประโยชน์ของกลุ่มความคิดที่ตนสังกัดอยู่

ดังนั้น วรรณกรรม จึงหมายถึงศิลปะชนิดหนึ่งที่ได้มีการถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด และจินตนาการ ของมนุษย์ผ่านตัวหนังสือ งานประพันธ์ หรือบทความ ซึ่งเป็นสิ่งที่เราพบเห็นในชีวิตประจำวัน วรรณกรรมจึง เป็นหนึ่งในศิลปะที่ช่วยให้มนุษย์สามารถใช้จินตนาการและภาษาในการสร้างสรรค์ เพื่อสื่อสารและแบ่งปัน ความรู้สึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“วรรณคดี” เป็นคำยืมจากคำบาลีสันสกฤตประกอบขึ้นจากคำว่า “วรรณ” แปลว่า “หนังสือ” และคำว่า “คดี” แปลว่า “เรื่อง” ตามรูปศัพท์วรรณคดีจึงแปลว่า “เรื่องที่แต่งเป็น หนังสือ” อย่างไรก็ตามที่เข้าใจกันทั่วไป คำว่า วรรณคดี มักมีความหมายกว้างออกไป มีความหมายว่า “หนังสือที่แต่งดี” ทั้งนี้ มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของวรรณคดีไว้ ดังนี้

เสฐียรโกเศศ (2515, น. 8) ให้ความหมายไว้ว่า “วรรณคดี คือความรู้สึกนึกคิดของกวี ซึ่งถอดออกมาจากจิตใจให้ปรากฏเป็นรูปหนังสือ มีถ้อยคำเหมาะสมเพราะพริ้ง เร้าใจให้ผู้อ่าน หรือผู้ฟังเกิดความรู้สึก”

วิทย์ ศิวะรียานนท์ (2519, น. 7) ให้ความหมายไว้ว่า บทประพันธ์ที่เป็นวรรณคดี คือ บทประพันธ์ที่มุ่งให้ความเพลิดเพลินให้เกิดความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ต่าง ๆ ตามผู้เขียน นอกจากนี้ บทประพันธ์ที่เป็นวรรณคดี จะต้องมรูปลักษณ์ (Form)

ปัญญา บริสุทธิ์ (2542, น. 3) กล่าวถึงความหมายของวรรณคดีว่า หนังสือที่แต่งดี คือมีการใช้ภาษาอย่างดี และภาษานั้นให้ความหมายแจ่มแจ้ง เด่นชัด ทำให้เกิดการโน้มน้าว อารมณ์ผู้อ่านให้คล้อยตามไปด้วย กล่าวง่าย ๆ ก็คือ อ่านแล้วทำให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง ตื้นเต้น หรือดื่มด่ำในลักษณะต่างๆ ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า emotion ซึ่งลักษณะอย่างนี้จะต้องมีในหนังสือ ที่เป็นวรรณคดีทุกเรื่อง

สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา (2558, น. 2) กล่าวถึงวรรณคดีไว้ว่า หนังสือที่ได้รับยกย่องว่า แต่งดี หรือวรรณคดีนั้น เป็นคำใช้เรียกเพื่อประเมินคุณค่าของงานเขียนนั้น ๆ มิได้เป็นการกำหนด รูปแบบ ดังนั้นวรรณคดีอาจจะเป็นงานทั้งประเภทร้อยแก้วหรือร้อยกรอง อาจเป็นงานเขียนของกวีโบราณ หรืองานเขียนของกวีหรือนักเขียนร่วมสมัย หรืออาจเป็นงานที่แปลแต่งจากวรรณคดี ต่างประเทศได้อย่างวิเศษแนบเนียนก็ได้

ความหมายของวรรณกรรมที่มีผู้ให้ไว้หลากหลายนี้ ตามความหมายของหนังสือความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมนั้นจะมีความหมายกว้าง โดยกินความครอบคลุมงานหนังสือทุกชนิดหรือสิ่งพิมพ์ทุกประเภท ทั้งหนังสือทั่วไป หนังสือตำรา หนังสืออ้างอิง วารสาร นิตยสาร และเอกสาร ต่าง ๆ เป็นต้น

2. ประเภทของวรรณกรรม

เนื่องจาก วรรณคดี เป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรม ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว แม้จะมีความแตกต่างบ้างก็ตาม แต่เมื่อกล่าวถึงประเภทของวรรณกรรม ก็จะกล่าวถึง ประเภทของวรรณคดีด้วยเช่นกัน ซึ่งได้มีผู้เขียนได้แบ่งประเภท ตามเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ มากมาย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

2.1 แบ่งตามลักษณะการประพันธ์ มี 2 ประเภท คือ

2.1.1 วรรณกรรมร้อยแก้ว คือ วรรณกรรมที่ไม่กำหนดบังคับคำหรือฉันทลักษณ์ เป็นความเรียงทั่วไป การเขียนในลักษณะนี้ยังแบ่งย่อยออกเป็น

1) **บันเทิงคดี (Fiction)** คือ วรรณกรรมที่มุ่งให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเป็นประการสำคัญ และให้ข้อคิด คตินิยม หรือ สอนใจ แก่ผู้อ่านเป็นวัตถุประสงค์รอง ดังที่ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2518 : 9) กล่าวว่า บันเทิงคดี เป็นวรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์มีจุดประสงค์ที่ให้ความเพลิดเพลิน แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าบันเทิงคดีเป็นวรรณกรรมที่ไร้สาระ บันเทิงคดีอาจมีสาระในด้านปรัชญา ด้านความเข้าใจการเมือง หรือประวัติศาสตร์ดีกว่าหนังสือสารคดีบางเรื่องก็ได้ วรรณกรรม ประเภทนี้ผู้ประพันธ์มุ่งหมายให้

ความบันเทิง ต้องกระทบอารมณ์ผู้อ่าน มิใช่สำหรับให้ผู้อ่านได้ความรู้หรือความคิดเห็น บันเทิงคดีสามารถจำแนกย่อยได้ดังนี้

1.1) นวนิยาย (Novel) คือ การเขียนผูกเรื่องราวของชีวิตอันมีเหตุการณ์ร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันในลักษณะจำลองสภาพชีวิตของสังคมส่วนหนึ่งส่วนใด โดยมีความมุ่งหมายให้ความบันเทิงใจแก่ผู้อ่าน คือให้ผู้อ่านเกิดสะท้อนอารมณ์ไปกับเนื้อเรื่องอย่างมีศิลปะ

1.2) เรื่องสั้น (Short Story) คือ การเขียนเรื่องจำลองสภาพชีวิตในช่วงสั้น คือมุมหนึ่งของชีวิต หรือเหตุการณ์หนึ่ง หรือช่วงระยะหนึ่งของชีวิต เพื่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจผู้อ่าน หรือ นิยามอีกอย่างหนึ่ง ว่า เรื่องสั้น คือ วิกฤตการณ์ชุดหนึ่ง มีความสัมพันธ์สืบเนื่องกัน และนำไปสู่จุดยอดหนึ่ง (Climax) (ธวัช ปุณโณทก, 2537, น. 12)

1.3) บทละคร (Drama) คือการเขียนที่ใช้ประกอบการแสดงเพื่อให้เกิดความบันเทิง เช่น บทละครวิทยุ บทละครพูด และบทละครโทรทัศน์ เป็นต้น

2) สารคดี (Non-Fiction) คือ วรรณกรรมที่มุ่งให้ความรู้ หรือ ความคิด เป็นคุณประโยชน์สำคัญ อาจจะเขียนเชิงอธิบายเชิงวิจารณ์ เชิงพรรณนาสั่งสอน โดยอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อย่างมีระบบมีศิลปะในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อมุ่งตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นให้แก่ผู้อ่าน และก่อให้เกิดคุณค่าทางปัญญาแก่ผู้อ่าน ซึ่ง ธวัช ปุณโณทก (เรื่องเดียวกัน, น. 11) ได้แบ่งย่อยดังนี้

2.1) ความเรียง (Essay) คือ การถ่ายทอดความรู้ อาจจะได้มาจากการประสบ หรือตำราวิชาการ มาเป็นถ้อยความตามลำดับขั้นตอนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจตามความรู้ ความคิดที่ผู้เขียนเสนอมา บางครั้งมีผู้เรียกว่า "สารคดีวิชาการ"

2.2) บทความ (Article) คือความคิดเห็นของผู้เขียนต่อเรื่องราวที่ประสบมาหรือต่อข้อเขียนของผู้อื่น หรือต่อเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใด ในการเขียนบทความผู้เขียนมุ่งที่จะบอกถึงความเห็น ความรู้สึกนึกคิดมากกว่าที่จะถ่ายทอดความรู้เหมือนความเรียง

2.3) สารคดีท่องเที่ยว (Travelogue) คือ การบันทึกการท่องเที่ยวและเรื่องราวต่าง ๆ ที่ประสบพบเห็นขณะที่ท่องเที่ยวไป โดยมุ่งที่จะให้ความรู้แก่ผู้อ่านและให้ความเพลิดเพลินด้วย

2.4) สารคดีชีวประวัติ (Biography) คือ การบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ของบุคลิภาพหนึ่ง มุ่งที่จะให้เห็นสภาพชีวิตประสบการณ์ของบุคลิภาพนั้นทุกแง่มุม แต่ไม่ใช่ประวัติศาสตร์ และนิยาย

2.5) อนุทิน (Diary) คือการบันทึกประจำวันที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง จะเป็นการบันทึกความรู้สึกนึกคิดของตนเองในประจำวัน หรืออาจจะบันทึกประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน หรือบันทึกเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเตือนความจำ

2.6) จดหมายเหตุ (Archive) คือ การบันทึกเหตุการณ์สำคัญ ๆ ของทางราชการ หรือ บันทึกเหตุการณ์สำคัญ ๆ ของสถาบัน หน่วยงานหรือตระกูล โดยมีความมุ่งหมายเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานเชิงประวัติเหตุการณ์ของชาติ หรือของสถาบัน หรือหน่วยงานราชการ หรือของตระกูล

2.1.2 วรรณกรรมร้อยกรอง คือ วรรณกรรมที่การเขียนมีการบังคับรูปแบบด้วยฉันทลักษณ์ต่างๆ เช่น บังคับฉันทลักษณ์ บังคับคำ และแบบแผนการสัมผัสต่าง ๆ บางครั้งเรียกงานเขียนประเภทนี้ว่า กวี

นิพนธ์ หรือ คำประพันธ์ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย ลิลิต เป็นต้น นอกจากนี้วรรณกรรมร้อยกรองยังแบ่งเป็นชนิดย่อย ๆ ดังนี้

1) **วรรณกรรมประเภทบรรยาย (Narrative)** คือ วรรณกรรมร้อยกรองที่มีโครงเรื่อง ตัวละคร และเหตุการณ์ต่าง ๆ ผูกเป็นเรื่องราวต่อเนื่องกันไป เช่น ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี อิเหนา เป็นต้น

2) **วรรณกรรมประเภทพรรณนา หรือ รำพึงรำพัน (Descriptive or Lyrical)** มักเป็นบทร้อยกรองที่ผู้แต่งมุ่งแสดงอารมณ์ส่วนตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่มีโครงเรื่อง เช่น นิราศ และเพลงยาว เป็นต้น (ประทีป เหมือนนิล, 2519, น. 22-23)

3) **วรรณกรรมประเภทบทละคร (Dramatic)** เป็นบทร้อยกรองสำหรับการอ่านและใช้เป็นบทสำหรับการแสดงด้วย เช่น บทพากย์โขน บทละครร้อง บทละครรำ เป็นต้น

2.2 แบ่งตาม ลักษณะเนื้อเรื่อง มี 2 ประเภท คือ

2.2.1 วรรณกรรมบริสุทธิ์ (Pure Literature) หมายถึง วรรณกรรมที่แต่งขึ้นจากอารมณ์ สะเทือนใจต่าง ๆ ไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้วรรณกรรมนั้น ทรงคุณค่าในทางใดเป็นพิเศษ แต่วรรณกรรมนั้นอาจจะล้ำค่า ในสายตาของนักอ่านรุ่นหลังๆ ก็ได้ แต่ไม่ได้เป็นเจตจำนงแท้จริงของผู้แต่ง ผู้แต่งเพียงแต่จะแต่งขึ้นตามความปรารถนาในอารมณ์ของตนเองเป็นสำคัญ

2.2.2 วรรณกรรมประยุกต์ (Applied Literature) หมายถึงวรรณกรรมที่แต่งขึ้นโดยมีเจตจำนงที่สนองสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจเกิดความบังคดบังใจที่จะสืบทอดเรื่องราวความชื่นชมในวีรกรรมของผู้ใดผู้หนึ่งนั้น หมายถึงว่า มีเจตนาจะเขียนเรื่องราวขึ้นเพื่อประโยชน์อย่างหนึ่ง หรือมีจุดมุ่งหมายในการเขียนชัดเจน มิใช่เพื่อสนองอารมณ์อย่างเดียว เช่น วรรณกรรมประวัติศาสตร์ วรรณกรรมการละคร และอาจหมายรวมถึงพงศาวดารต่าง ๆ ด้วย (สมพร มั่นตะสูตร, 2526, น. 6)

2.3 แบ่งตามลักษณะการถ่ายทอด มี 2 ประเภท คือ

2.3.1 วรรณกรรมมุขปาฐะ หมายถึง วรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยการบอก การเล่า และการขับร้อง ไม่ว่าจะเป็นในโอกาสหรือในวาระใด เช่น ในการนอน การเดิน การรำ หรือพิธีกรรมต่าง ๆ วรรณกรรมมุขปาฐะมีปรากฏมานาน จึงมีอยู่ทุกภูมิภาคของโลก การที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะวรรณกรรมประเภทนี้เป็นผลสืบเนื่องจากภาษาของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีภาษาพูดก็ย่อมมีโอกาสถ่ายทอดจินตนาการและอารมณ์ได้มากขึ้น ประกอบกับภาษาพูดสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายและเร็วกว่าภาษาเขียน ดังนั้นวรรณกรรมมุขปาฐะจึงมีมาก และมีมานานกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น

2.3.2 วรรณกรรมลายลักษณ์ หมายถึง วรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยการเขียน การจาร และการจารึก ไม่ว่าจะเป็นการกระทำลงบนวัสดุใด ๆ เช่น กระดาษ เยื่อไม้ ใบไม้ แผ่นดินเผา หรือ ศิลา วรรณกรรมลายลักษณ์เป็นวรรณกรรมที่พัฒนาสืบต่อมาจากรวมทั้งวรรณกรรมมุขปาฐะ กล่าวคือ เกิดขึ้นในยุคที่มนุษย์เริ่มรู้จักใช้สัญลักษณ์หรือตัวอักษร เพื่อบันทึกความในใจ ความรู้สึก และความคิดเห็นของตน เพื่อถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้ตนเอง และเนื่องจากตัวอักษรเป็นเครื่องมือบันทึกที่สื่อสารกันได้กว้างไกลและยั่งยืน มนุษย์จึงสร้างวรรณกรรมประเภทนี้กันอย่างกว้างขวางในทุกภูมิภาคของโลกขณะเดียวกันก็พัฒนาเทคนิคและรูปแบบ

การสร้างวรรณกรรมให้เจริญมาเป็นลำดับ วรรณกรรมลายลักษณ์จึงกลายเป็นมรดกที่มนุษยชาติไม่อาจปฏิเสธได้

2.4 แบ่งตามลักษณะของเนื้อหา (ซึ่งจะเน้นไปทางด้านวรรณคดีไทยเป็นส่วนใหญ่) มี 7 ประเภท คือ

2.4.1 วรรณคดีนิราศ วรรณคดีประเภทนี้มีลักษณะเฉพาะตัว เป็นการเขียนในทำนองบันทึกการเดินทาง การพลัดพราก การคร่ำครวญเมื่อต้องไกลที่อยู่อาศัย คนรักหรือสิ่งรัก การเขียนในเชิงนิราศนี้มีรูปแบบโดยเฉพาะ เป็นวรรณคดีที่กวีนิยมเขียนกันมาก มีวรรณคดีมากมายหลายเรื่อง เช่น กำสรวลศรีปราชญ์ ทวาทศมาส นิราศของสุนทรภู่ นิราศของพระยาตรัง นิราศนรินทร์ เป็นต้น

2.4.2 วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ เป็นวรรณคดีในเชิงประวัติศาสตร์การบันทึกเหตุการณ์แผ่นดินในทำนองสรรเสริญพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ วรรณคดี ประเภทนี้มีปรากฏอยู่ในวรรณคดีเป็นจำนวนมากมาย เช่น ลิลิตยวนพ่าย ลิลิตตะเลงพ่าย เพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ และโคลงเฉลิมพระเกียรติต่าง ๆ รวมทั้งวรรณคดีประเภทที่ต้องการบันทึกเรื่องราวสำคัญบางประการ เช่น โคลงชะลอพระพุทไธสยาสน์ เป็นต้น

2.4.3 วรรณคดีศาสนา วรรณคดีประเภทนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อม คือ มีอิทธิพลมาจากความเชื่อทางศาสนา เช่น มหาชาติฉบับต่าง ๆ พระปฐมสมโพธิกถา ไตรภูมิพระร่วง ไตรภูมิฉบับต่าง ๆ รวมทั้งวรรณคดีจากชาดก ทั้งนิบาตชาดกและปัญญาสาชดก นั้นโทปทสูตรคำหลวง พระมาลัยคำหลวง เป็นต้น

2.4.4 วรรณคดีที่เกี่ยวกับพิธีการขนบธรรมเนียมประเพณี เนื้อหาของวรรณคดีประเภทนี้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี หรือ พิธีการต่าง ๆ เช่น ตำรานางนพมาศ พระราชพิธีสิบสองเดือน ฯลฯ

2.4.5 วรรณคดีสุภาพิต วรรณคดีประเภทนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับคำสอน ข้อเตือนใจ เช่น กฤษณา สอนน้องคำฉันท์ สุภาพิตพระร่วง โคลงราชสวัสดิ์ อิศรญาณภาพิต เป็นต้น

2.4.6 วรรณคดีการละครหรือนาฏวรรณคดี วรรณคดีประเภทนี้นำไปใช้แสดงละคร หรือการแสดงทางนาฏศิลป์ในลักษณะอื่น เช่น เรื่องอิเหนา รามเกียรติ์ สังข์ทอง ไกรทอง เป็นต้น

2.4.7 วรรณคดีนิยาย วรรณคดีประเภทนี้ถ้าเขียนเป็นการประพันธ์ประเภทกลอนจะเรียกว่า กลอนประโลมโลกย์ วรรณคดีนิยายนี้มีทั้งไม่เขียนเป็นกลอน เช่น ลิลิตพระลอ และที่เขียนเป็นกลอน เช่น พระอภัยมณี เสภาขุนช้าง - ขุนแผน เป็นต้น

2.5 แบ่งตามบ่งเกิดหรือที่มาของวรรณกรรม มี 6 ประเภท คือ

2.5.1 วรรณกรรมอันเกิดจากการบอกเล่า หมายถึง วรรณกรรมที่บันทึกหรือถ่ายทอดจากผู้รู้ ผู้คงแก่เรียน หรือนักปราชญ์แต่ละสาขาของความรู้ วรรณกรรมจากบุคคลเหล่านี้จึงเป็นวรรณกรรมที่เรียกกันว่า "ตำรา" วรรณกรรมประเภทนี้อาจจะสมบูรณ์ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องทั้งหมดก็ได้ ขึ้นอยู่กับความเชื่อถือและการพิสูจน์ โดยกรรมวิธีต่าง ๆ แต่โดยทั่วไปก็มักเชื่อโดยอนุมานว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือได้

2.5.2 วรรณกรรมอันเกิดจากญาณทัศน์ หมายถึงวรรณกรรมที่เกิดจากการหยั่งรู้โดยญาณ ซึ่งหมายถึง ปัญญา การหยั่งรู้ อาจเกิดจากการครุ่นคิด ไตรตรอง เพื่อหาคำตอบ เรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อให้พ้นสงสัย แล้วจู่ ๆ ก็เกิดความรู้ในเรื่องนั้นผุดขึ้นในความคิดและได้คำตอบโดยไม่คาดฝัน จากคำตอบนั้นจึงได้

นำมาบันทึกเป็นวรรณกรรม เราเรียกวรรณกรรมนี้ว่า วรรณกรรมอันเกิดจากญาณทัศน์ ในบางกรณีเมื่อมีแรงคลใจหรือจินตนาการบางอย่าง ก็อาจเกิดการหยั่งรู้ขึ้น ความรู้ที่เกิดจากญาณทัศน์นี้ นับเป็นจุดกำเนิดของความรู้อิงปรัชญา และพัฒนาไปเป็นทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์บ้าง สังคมศาสตร์บ้าง และศิลปกรรมบ้าง จนในที่สุดที่กลายเป็นวรรณกรรมในสาขาวิชาต่าง ๆ ไป เช่น วรรณกรรมวิทยาศาสตร์ วรรณกรรมสังคมศาสตร์ เป็นต้น

2.5.3 วรรณกรรมอันเกิดจากเหตุผล หมายถึง วรรณกรรมที่เกิดจากการให้หลักของเหตุผล ซึ่งเป็นวิธีการทางตรรกวิทยา วรรณกรรมประเภทนี้เป็นบันทึกความรู้ที่เกิดจากการอ้างอิงความเป็นจริง หรือความรู้ที่มีอยู่แล้ว เพื่อนำไปสู่ความรู้ใหม่ วรรณกรรมทางคณิตศาสตร์นับเป็นวรรณกรรมที่เกิดขึ้นจากกรณีนี้โดยแท้จริง

2.5.4 วรรณกรรมอันเกิดจากคัมภีร์ หมายถึง วรรณกรรมที่เกิดจากความเชื่อหรือวรรณกรรมที่บันทึกความเชื่อของมนุษย์ วรรณกรรมดังกล่าวนี้มีมูลฐานมาจากความเชื่อที่ว่าเป็นความรู้ที่พระเจ้าประทานให้แก่ศาสดา เพื่อนำไปเผยแพร่แก่มวลมนุษย์ ส่วนใหญ่จะเป็นความรู้ที่ประมวลไว้ในคัมภีร์ทางศาสนา เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎกของศาสนาพุทธ คัมภีร์อุปนิษัท และภควัทคีตาของศาสนาฮินดู คัมภีร์ไบเบิลของศาสนาคริสต์ และคัมภีร์อัลกุรอานของศาสนาอิสลาม เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่าศาสนาสำคัญ ๆ ของโลกมักจะมีคัมภีร์เป็นแหล่งประมวลคำสอนของศาสนา โดยถือว่าเป็นพระวจนะของศาสดา วรรณกรรมประเภทนี้จึงได้รับการยอมรับจากศาสนิกชน หรือผู้นับถือศาสนานั้น ๆ ว่าเป็นวรรณกรรมอันเป็นสัจธรรม หรือความจริงอันแท้

2.5.5 วรรณกรรมอันเกิดจากการประจักษ์ หมายถึง วรรณกรรมที่บันทึกความรู้มาจากวิธีวิทยาศาสตร์ การสังเกต การทดลอง การพิสูจน์ความจริง โดยการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และแปลความหมายของข้อมูลวรรณกรรมประเภทนี้นับเป็นรากฐานของวิชาการวิจัยในยุคปัจจุบัน เพราะในปัจจุบันวงการศึกษาระดับอาชีวศึกษา และอาชีวศึกษาต่างนำเอาวิธีการวิจัยเข้าไปใช้ในการพัฒนางานของตนอย่างกว้างขวาง จึงนับเป็นวรรณกรรมที่ได้รับการยอมรับสูงที่สุดในปัจจุบัน

2.5.6 วรรณกรรมอันเกิดจากวรรณศิลป์ หมายถึงวรรณกรรมที่เกิดจากศิลปะการประพันธ์โดยมีสุนทรียภาพ จินตนาการ และสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยการผลิตสิ่งเร้าที่สะท้อนเข้าสู่จิตนั้นมีหลายอย่างสุดแต่แต่ว่าบุคคลอยู่ในสภาพแวดล้อมใดสิ่งเร้าที่นับว่ามีอิทธิพล และเป็นปัจจัยในการสร้างวรรณกรรมมาก ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ ศาสนา และความเชื่อ เป็นต้น (ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์, 2525, น. 25-27)

2.6 แบ่งตามคุณค่าที่มุ่งให้กับผู้อ่าน มี 3 ประเภท คือ

- วรรณกรรมที่ให้ความรู้หรือความคิด เช่น สารคดี รายงาน ตำรา พระราชพิธีพงศาวดาร
- วรรณกรรมมุ่งให้ความเพลิดเพลิน เช่น บทละคร นิทาน นิยาย เรื่องสั้น
- วรรณกรรมที่มุ่งผสมผสานความรู้ ความคิด และความบันเทิงเข้าด้วยกัน ผลงานนี้อาจอยู่ในวรรณคดีประเภทต่าง ๆ ได้ (วิภา กงกะนันทน์ 2523 : 32-34)

สำหรับ ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์ (2525 : 28) แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้คือ

- วรรณกรรมเชิงวิชาการ หมายถึงวรรณกรรมที่มีจุดประสงค์หรือมีพันธกิจหลัก คือการให้ความรู้ ความคิด อันได้จากการบอกเล่า จากญาณทัศน์ จากเหตุผล จากคัมภีร์ และจากการประจักษ์ วรรณกรรมประเภทนี้มุ่งเสนอเนื้อหาแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญและไม่สู้จะให้ความสำคัญในเรื่องรูปแบบเทคนิค และกลวิธีการประพันธ์มากนัก กล่าวโดยสรุปก็คือเป็นวรรณกรรมที่มุ่งให้ความรู้เชิงวิชาการนั่นเอง

- วรรณกรรมเชิงวรรณศิลป์ หมายถึงวรรณกรรมที่แต่งขึ้นโดยเน้นรูปแบบ เทคนิค และกลวิธีการประพันธ์ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเนื้อเรื่อง แต่การเสนอความรู้ความคิดนั้น ไม่เน้นในเรื่องข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงเท่ากับความบันเทิง และสุนทรียภาพ กล่าวโดยสรุปก็คือ เป็นวรรณกรรมที่มุ่งให้ความบันเทิงและสุนทรียภาพนั่นเอง

2.7 แบ่งตามรูปแบบหรือวัสดุและสื่อของการเสนอของวรรณกรรม มี 2 ประเภท คือ

2.7.1 วรรณกรรมในรูปของวัสดุสิ่งพิมพ์ (Printed Materials) หมายถึง วรรณกรรมที่ถ่ายทอดงานเขียนที่เป็นตัวอักษรและใช้กระดาษเป็นหลัก แบ่งย่อยออกเป็น

1) หนังสือ แบ่งออกเป็น

1.1) หนังสือสารคดี (Nonfiction Book) ซึ่งครอบคลุมถึง

1.1.1) หนังสือตำราวิชาการ (Textbook) เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นตามหลักสูตร ในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ โดยเล่มหนึ่ง ๆ อาจจะเขียนครอบคลุมเนื้อหาในรายวิชาใดวิชาหนึ่งอย่างครบถ้วน หรืออาจเขียนเจาะเฉพาะหัวข้อใหญ่ ๆ หัวข้อใดหัวข้อหนึ่งก็ได้ หนังสือนี้ถ้าเป็นระดับการศึกษาสามัญคือ ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา จะเรียกว่า หนังสือแบบเรียน ซึ่งต้องเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาตรงตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดและได้รับอนุมัติให้ใช้เป็นแบบเรียนได้ สำหรับระดับอุดมศึกษานั้นเรียกตำราวิชาการ คือจะกำหนดกรอบเนื้อหาไว้ให้ ส่วนผู้เขียนจะเขียนให้กว้างขวางหรือเจาะลึกอย่างไรก็แล้วแต่บุคคล

1.1.2) หนังสือเรียนและหนังสืออ่านประกอบ (Supplementary Reading) เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อใช้อ่านประกอบในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่เล่าเรียนอยู่ในสถานศึกษา โดยมีเนื้อหาละเอียดขึ้น พิศดารขึ้น เจาะลึกขึ้น สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมให้ได้ความรู้ที่กว้างขวางไปอีก

1.1.3) หนังสือความรู้ทั่วไป เป็นหนังสือที่ผู้เขียนต่างๆ เรียบเรียงขึ้นตามที่ตนสนใจศึกษาค้นคว้าหรือที่รวบรวมได้ มิได้มุ่งหวังจะให้เป็นที่ตำราสำหรับวิชาหนึ่งวิชาใด แต่เป็นการเสนอความรู้ในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

1.1.4) หนังสืออ้างอิง (Reference Book) เป็นหนังสือที่มีลักษณะพิเศษ ทำขึ้นเพื่อเป็นการรวบรวมความรู้หลากหลายสาขาเอาไว้รวมกัน หรืออาจรวบรวมความรู้ที่เป็นพื้นฐานสำคัญของแต่ละสาขาเอาไว้ หนังสือพวกนี้จะมีลักษณะหนาหลายหน้า หรือเป็นชุดหลายเล่มจบ เวลาใช้ไม่จำเป็นต้องอ่านทั้งหมด เพียงค้นหาคำตอบเฉพาะที่ต้องการใช้ก็พอ เช่นสารานุกรม พจนานุกรม หรือหนังสือคู่มือสาขาวิทยาศาสตร์ นามานุกรม เป็นต้น

1.1.5) รายงานวิจัย เป็นรายงานการศึกษาค้นคว้าในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง มีการจัดทำตามลำดับขั้นตอนวิธีวิจัยแบบต่าง ๆ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ใช้สถิติต่าง ๆ ประกอบ และสรุปผลวิจัยออกมา เขียนอย่างมีระเบียบแบบแผน

1.1.6) ปริญญานิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ (Theses or Dissertation) เป็นบทนิพนธ์ที่เรียบเรียงขึ้นประกอบการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอกเนื้อหาเป็นผลการวิจัยในเรื่องที่ผู้ศึกษาสนใจ ส่วนใหญ่จะเป็นการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ หรือเป็นการพิสูจน์ทฤษฎีที่มีผู้กล่าวไว้ หรือเป็นการพิสูจน์สมมุติฐานในเรื่องที่เป็นข้อสงสัย ซึ่งรูปแบบอาจจะแตกต่างกันไปแต่ละสถาบัน

1.1.7) คู่มือสถานศึกษา เป็นหนังสือที่สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทำขึ้นเพื่อบอกรายละเอียดเกี่ยวกับสถาบันนั้น ๆ นับแต่ ประวัติ คณะวิชาที่เปิดสอน รายวิชาของคณะวิชาต่าง ๆ ระเบียบการเรียน ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ รายชื่อคณาจารย์

1.1.8) สิ่งพิมพ์รัฐบาล เป็นหนังสือ เอกสารที่ผลิตโดยหน่วยงานราชการ และรัฐวิสาหกิจ อาจจะเป็นการรายงานกิจการประจำปีของหน่วยงาน อาจจะเป็นรายงานการประชุมทางวิชาการที่หน่วยนั้นจัดขึ้น อาจจะเป็นสถิติข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่หน่วยงานนั้นรับผิดชอบอยู่ หรืออาจจะเป็นเอกสารเผยแพร่เชิงวิชาการในเรื่องที่หน่วยงานนั้นเชี่ยวชาญ

1.2) หนังสือบันเทิงคดี (Fiction Book) เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นจากจินตนาการ มุ่งให้ความบันเทิงเป็นสำคัญ แบ่งย่อยได้ดังนี้

1.2.1) นวนิยาย

1.2.2) นวนิยายเรื่องสั้น

1.2.3) หนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่เป็นหนังสือภาพ หรือเป็นเรื่องสั้น ๆ เขียนเพื่อสอนจริยธรรมแก่เด็ก หรือให้ความรู้ที่เด็กควรรู้ มักจะมีขนาดบาง หน้าไม่มากนักอย่างไรก็ตามหนังสือเด็กและเยาวชนที่มีชื่อเดียว อาจเป็นการบันเทิงล้วน ๆ แต่แทรกคติสอนใจไว้อย่างแนบเนียน

2) สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ออกต่อเนื่องกันตามกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ สิ่งพิมพ์ประเภทนี้เมื่อก่อนภาษาอังกฤษใช้คำเรียกคลุมกว้าง ๆ ว่า periodicals แต่ปัจจุบันใช้คำว่า serials ซึ่งครอบคลุมถึงสิ่งพิมพ์ต่อไปนี้

2.1) หนังสือพิมพ์รายวัน สิ่งพิมพ์ที่ออกประจำวัน แต่ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ในท้องถิ่นอาจจะเป็นราย 7 วัน หรือราย 10 วัน ราย 15 วัน ตามความเหมาะสม หนังสือพิมพ์จะเสนอข่าวความเคลื่อนไหวเหตุการณ์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อสังคมหรือเหตุการณ์ที่สังคมสนใจ นอกจากนี้ยังเสนอบทความ ความคิดเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เสนอเรื่องทางวิชาการ ตลอดจนนวนิยาย สารคดีที่น่าสนใจต่าง ๆ หนังสือพิมพ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1.1) ประเภทเสนอข่าวให้คิด เสนอข่าวแนวการเมือง และเศรษฐกิจ

2.1.2) ประเภทเสนอข่าวให้ร้ายใจ ข่าวมีรายละเอียดมากเพื่อเร้าใจให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราว หนังสือพิมพ์ประเภทนี้ มุ่งเสนอข่าวประเภทอาชญากรรม ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวบันเทิง

2.2) วารสาร (Periodicals) เป็นสิ่งพิมพ์ที่พิมพ์เผยแพร่มีชื่อเรียกแน่นอน และมีกำหนดเวลาออกไว้แน่นอน เช่น รายสัปดาห์ รายปักษ์ รายเดือน ราย 2 เดือน เป็นต้น ตีพิมพ์บทความและเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทันสมัยไว้ในเล่มเดียวกันเขียนโดยผู้เขียนหลายคน เนื้อหาสาระภายในจะเป็นเรื่องในแนววิชาเดียวกัน หรือเป็นเรื่องหลายเรื่องหลายแบบรวม ๆ กันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการจัดทำวารสารนั้น ๆ เนื้อเรื่องจะจบในฉบับหรือต่อเนื่องกันไปหลายฉบับก็ได้ รูปแบบของวารสารชื่อหนึ่ง ๆ มักจะเป็นแบบเดียวกันและจะให้หมายเลขของปีที่ (Volume) ฉบับที่ (Number) หรือวันเดือนปี (Date) ประจำฉบับไว้ด้วย โดยเลขที่ตั้งกล่าวจะต่อเนื่องกับฉบับก่อน ๆ ที่ตีพิมพ์มาแล้ว วารสารแบ่งตามลักษณะเนื้อหาได้ 3 ประเภท ดังนี้

2.2.1) วารสารวิชาการ (Journals) เป็นวารสารที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมความรู้และวิชาการต่าง ๆ เนื้อเรื่องจะให้ความรู้ทางวิชาการ รวมทั้งนำเสนอผลงานทางวิชาการ หรือผลการวิจัยที่ยังไม่เคยพิมพ์เผยแพร่มาก่อน จัดทำโดยนักวิชาการนั้น ๆ โดยตรง

2.2.2) วารสารทั่วไปหรือนิตยสาร (Magazines) เป็นวารสารสำหรับผู้อ่านทั่วไป มุ่งให้ทั้งความรู้และความบันเทิง ความรู้มักเป็นไปในลักษณะที่ให้ความรอบรู้ ความเข้าใจและทัศนคติในเชิงวิเคราะห์ ไม่ให้เนื้อหาทางวิชาการล้วน ๆ อาจแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

- ประเภทมุ่งเสนอความบันเทิงเป็นหลัก เนื้อเรื่องส่วนใหญ่จะเป็นนวนิยาย เรื่องสั้น อาจจะแทรกเกร็ดความรู้ สารคดี เรื่องราวเบ็ดเตล็ด และสรุปข่าว เหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้ด้วย
- ประเภทที่ให้ความรู้มากกว่าความบันเทิงหรือมีทั้งสองอย่างก้ำกึ่งกัน

2.2.3) วารสารเสนอข่าวเชิงวิจารณ์ (News Magazines) หมายถึง วารสารที่เสนอบทความและบทวิจารณ์ อธิบายข่าว วิเคราะห์ข่าว สรุปข่าวทางด้านการเมืองเศรษฐกิจ การศึกษา ศิลปกรรม ภาพยนตร์ และอื่น ๆ เนื้อหาส่วนใหญ่ค่อนข้างหนัก เช่น มติชนสุดสัปดาห์ สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ เนชั่นสุดสัปดาห์ เป็นต้น

2.3 หนังสือรายปี (Yearbook) เป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกประจำต่อเนื่องกันทุกปี เช่นรายงานประจำปี รายงานการประชุมประจำปี สิ่งพิมพ์ประเภทนี้เมื่อห้องสมุดได้มา ส่วนใหญ่จะจัดรวมอยู่กับพวกหนังสือ

3 จุลสาร (Pamphlet) เป็นหนังสือที่มีเรื่องราวสั้น ๆ มีความหนาไม่มาก โดยประมาณก็คือ 60 หน้า หรืออาจจะหนากว่านี้เพียงเล็กน้อย

2.7.2. วรรณกรรมในรูปของวัสดุไม่ตีพิมพ์ (Non-Printed Materials) หมายถึงวรรณกรรมที่ถ่ายทอดงานลงในวัสดุไม่ตีพิมพ์ หรือโสตทัศนวัสดุ ซึ่งวรรณกรรมประเภทนี้บางครั้งก็ได้ถ่ายทอดมาจากวรรณกรรม ภาพยนตร์ที่นำเรื่องจากวรรณกรรมมาถ่ายทอดทำ หรืออาจจัดทำขึ้นโดยเฉพาะก็ได้ บทเพลงที่บันทึกลงในแผ่นเสียง แถบบันทึกเสียง หรือ แผ่นดิสก์ เป็นต้น วรรณกรรมในรูปของวัสดุไม่ตีพิมพ์ แบ่งย่อยออกเป็น

1) โสตทัศนวัสดุ (Audio Visual Materials) ได้แก่

1.1) แผ่นเสียง (Phonodisc) ทำด้วยครั่งหรือพลาสติก ผิวบนจะถูกเจาะเป็นร่องเล็ก ๆ ติด ๆ กันเป็นวงกลม มีความสูงต่ำไม่เท่ากัน เวลาใช้ต้องใช้กับเครื่องเล่นแผ่นเสียง เข็มของเครื่องเล่นจะครูดไปตามร่องของแผ่นเสียง จะเกิดการเสียดสีไปตามความลึกตื้นของร่อง ทำให้เกิดการสั่นสะเทือน เข็มจะส่งสัญญาณไปแปลงเป็นคลื่นไฟฟ้า แล้วแปลงต่อเป็นคลื่นแม่เหล็ก และเป็นคลื่นเสียงในที่สุด แผ่นเสียงมีหลายขนาด เช่น ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 12 นิ้ว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 นิ้ว แต่ละขนาดความเร็วสำหรับการหมุนแผ่นก็จะไม่เท่ากัน

1.2) แลบบันทึกเสียงหรือเทปบันทึกเสียง (Phonotape) เป็นแถบแม่เหล็กที่บันทึกคลื่นเสียงเอาไว้ ที่นิยมกันมีแบบเป็นม้วน (reel tape) และแบบคาสเสต (cassette tape)

1.3) แผ่นเสียงระบบดิจิตอล (Compact Digital Audio Disc) เป็นแผ่นอะลูมิเนียมฉาบด้วยพลาสติกใสแล้วเคลือบด้วยแล็กเกอร์ใสและแสงผ่านได้สัญญาณจะถูกอ่านด้วยลำแสงเลเซอร์ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 12 ซม. สัญญาณเสียงที่ออกมาจะใกล้เคียงมากที่สุด

1.4) ภาพยนตร์ (Motion Pictures) คือภาพถ่ายที่เป็นภาพนิ่งชนิดโปร่งใสที่บันทึกอิริยาบถหรืออาการเคลื่อนไหวติดต่อกัน เป็นจำนวนอย่างน้อย 16 ภาพ/วินาที ลงบนแผ่นฟิล์ม เมื่อนำเอาภาพซึ่งอยู่ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาฉายด้วยอัตราเร็วเดียวกันจะทำให้เห็นภาพในลักษณะเคลื่อนไหวเหมือนธรรมชาติ ฟิล์มภาพยนตร์มีทั้งชนิดฟิล์มขาว-ดำ และชนิดฟิล์มสี และมีฟิล์มชนิดไม่มีเสียง (Silent Film) และฟิล์มมีแถบเสียง ฟิล์มภาพยนตร์มีหลายขนาด เช่น ขนาด 8 มม. ธรรมดา 8 มม. พิเศษ ฟิล์มขนาด 16 มม. ชนิดมีเสียงและไม่มีเสียง ฟิล์มขนาด 35 มม. และฟิล์มขนาด 70 มม.

1.5) วิดีทัศน์ (Video Tape) วิดีทัศน์เป็นสื่อโสตทัศน์ที่ให้ทั้งภาพและเสียง เช่นเดียวกับภาพยนตร์ แต่อำนวยประโยชน์สะดวกสบาย และคล่องตัวในการใช้มากกว่า วิดีทัศน์ มี 2 ประเภทคือ

1.5.1) เทปวิดีโอ (Video Tape) มีหลายขนาดดังนี้

- แบบตลับ (Videocassette) มีขนาด ? นิ้ว เรียกว่า ระบบยูเมติก (U-Matic) ขนาด ? นิ้ว นิยมใช้อย่างแพร่หลาย เรียกว่า ระบบวีเอชเอส (Video Home System หรือ VHS) และยังมีการพัฒนาให้มีคุณภาพสูงขึ้นทั้งการบันทึกและการเล่น เรียกว่า Super VHS หรือ S-VHS นอกจากนี้ยังมีเทปวิดีโอขนาดเล็ก คือ VHS-C และ 8 มม.

- แบบม้วนเปิด (Video reel) มีขนาด 2 นิ้ว 1 นิ้ว และ ? นิ้ว เป็นเทปวิดีโอที่ใช้กับสถานีโทรทัศน์ภายหลังหันมาใช้ขนาด 1 นิ้วแทน เพราะเครื่องเล่นและม้วนเทปราคาแพง ค. แบบกล่อง (Video Cartridge) เป็นเทปขนาด 1 นิ้ว ไม่นิยมตามบ้าน แต่ใช้สำหรับการโฆษณา

1.5.2) แผ่นวิดีโอ (Videodisc) แผ่นวิดีโอ มีลักษณะคล้ายแผ่นเสียง แต่สามารถบันทึกข้อมูลได้ทั้งตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียง

2) วัสดุคอมพิวเตอร์ ได้แก่

2.1) จานแม่เหล็ก แบ่งได้ 2 ชนิด คือ

3 นิ้ว

2.1.1) จานแม่เหล็กแบบอ่อน (Floppy Disc) มี 2 ขนาด คือ 5 นิ้ว และขนาด

2.1.2) จานแม่เหล็กแบบแข็ง (Hard Disc) สามารถบรรจุข้อมูลได้มากกว่าชนิด
บางหลายร้อยเท่า

2.2) ฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นเอง (In-house Database)

2.3) ฐานข้อมูลสำเร็จรูป (Compact Disc-Read only Memory : CD-ROM) มี
ลักษณะเหมือนแผ่น CD-Audio แต่ใช้บันทึกข้อมูลและสืบค้นด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ซีดีรอม 1 แผ่น สามารถ
บันทึกข้อมูลได้เท่ากับ จำนวนจานแม่เหล็กแบบอ่อน 1,500 แผ่น หรือประมาณ 600 เมกกะไบต์ ซึ่งเท่ากับ
จำนวนกระดาษขนาด A4 ประมาณ 250,000 หน้า นอกจากนี้ยังสามารถบันทึกภาพทั้งสี และขาว-ดำ ภาพนิ่ง
ภาพเคลื่อนไหว ภาพกราฟิก เสียงพูด และเสียงดนตรี ผู้ผลิตซีดีรอมได้บรรจุความรู้ต่าง ๆ เช่น สารานุกรม
พจนานุกรม ฐานข้อมูล DAO, ERIC, LISA เป็นต้น

2.4) ฐานข้อมูลโทรคมนาคม (Telecommunication Database) เช่น Internet,
Pulinet เป็นต้น (บุญถิ่น คิดไร่. 2542 : 4-8 และ พวา พันธุ์เมฆา 2535 : 16-17)

2.8 แบ่งตามต้นกำเนิดของวรรณกรรม แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

2.8.1 วรรณกรรมปฐมภูมิ (Primary Source) เป็นวรรณกรรมที่เกิดจากความคิด ความริเริ่ม
การค้นพบ และ ประสบการณ์ของผู้ผลิตเองสำหรับนำไปใช้งานหรือเผยแพร่แก่สาธารณชน เช่น เอกสาร
จดหมายเหตุ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และเอกสารส่วนบุคคล เป็นต้น

2.8.2 วรรณกรรมทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นวรรณกรรมที่เกิดจากการรวบรวม
วิเคราะห์เลือกสรร ประมวล และเรียบเรียงข้อมูลมาจากวรรณกรรมปฐมภูมิ เช่น หนังสือตำราต่าง ๆ หนังสือ
พจนานุกรม และหนังสือสารานุกรม เป็นต้น

2.8.3 วรรณกรรมตติยภูมิ (Tertiary Source) เป็นวรรณกรรมที่เกิดจาก การรวบรวม วิเคราะห์
เลือกสรร ประมวล และเรียบเรียงข้อมูลจากวรรณกรรมทุติยภูมิเป็นหลัก เช่น เอกสารคำสอน รายงานของ
นักศึกษา และคู่มือศึกษากระบวนวิชาต่าง ๆ เป็นต้น

จากทัศนะต่าง ๆ ที่มีผู้จำแนกประเภท ของวรรณกรรมนั้นจะทำให้ผู้ที่ศึกษาวรรณกรรม สามารถที่จะ
เข้าใจถึงรูปแบบต่าง ๆ ของวรรณกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการแบ่งตามคุณค่าที่มุ่งให้กับผู้อ่าน และตาม
รูปแบบหรือวัสดุและสื่อของการเสนอวรรณกรรม จะช่วยให้ผู้ศึกษาวรรณกรรมสามารถศึกษารูปแบบ
วรรณกรรมในศาสตร์ต่าง ๆ เชิงวิจารณ์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. ความสำคัญและคุณค่าของวรรณกรรม

วรรณกรรมมิใช่เป็นแต่เพียงสื่ออย่างเดียว หากสิ่งที่แฝงลึกลงไปในช่วงไฟระหว่างตัวอักษร ยังสะท้อน
ให้เห็นถึงความตื้นลึกหนาบางทางภูมิปัญญาของผู้เขียน และลึกลงไปในภูมิปัญญานั้นก็คือความจริงใจที่ผู้เขียน
สะท้อนต่อตัวเองและต่อผู้อ่าน (พิทยา ว่องกุล, 2540, น. 1) วรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์
ประเทศชาติที่เจริญแล้วมักมีวรรณกรรมเป็นของตัวเอง ไม่ว่าจะมากหรือน้อย ดีหรือเลว ก็แล้วแต่ความเจริญ

งอกงามแห่งจิตใจของชนในชาตินั้น ๆ ความเจริญทางวัฒนธรรมสูงแค่ไหนและยุคใดมีความเจริญสูงสุด ยุคใดมีความเสื่อมทรามลง สามารถวัดได้ด้วยการศึกษาวรรณกรรม

ด้วยเหตุนี้ วรรณกรรมจึงเป็นเครื่องมือสื่อสารความรู้สึกรู้สึกนึกคิดถ่ายทอดจินตนาการและแสดงออกซึ่งศิลปะอันประณีตงดงาม การศึกษาหรืออ่านวรรณกรรมแต่ละเรื่องทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพสังคม วัฒนธรรมการเมือง และเศรษฐกิจ ของยุคสมัยที่ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนผ่านมุมมองของตนออกมา รวมทั้งทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่มาต่อสภาพการณ์เหล่านั้นด้วย ดังนั้นวรรณกรรมจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์แทบทุกด้านอาจกล่าวได้ว่า สังคมมนุษย์ที่เจริญมีอารยธรรม และเทคโนโลยีในปัจจุบันนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวรรณกรรมทั้งสิ้น วรรณกรรมต่างมีบทบาท ความสำคัญ และอิทธิพลไม่มากก็น้อย ซึ่งคุณค่าเหล่านี้ได้มีผู้แสดงความคิดเห็นไว้หลากหลาย ดังนี้

เอิร์มเซอร์ (Irmischer, 1975, P. 6-7 อ้างถึงในสิทธา พิณจิวาดล และนิตยา กาญจนวรรณ, 2520, น. 7-8) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อมนุษย์ดังนี้

1. จากตัวละครที่ปรากฏในวรรณกรรม ได้เปิดเผยให้ผู้อ่านเห็นความคิดจิตใจของมนุษย์ด้วยกัน ทั้งที่เหมือนกับคนทั่ว ๆ ไป และทั้งที่แตกต่างและมีปฏิกิริยาต่อคนอื่น

2. จากการสร้างพฤติกรรมและสถานการณ์ในวรรณกรรม ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ว่า พฤติกรรมของคน ๆ หนึ่งย่อมเกี่ยวโยงไปถึงคนอื่น ๆ ด้วย บางครั้งพฤติกรรมของคนเพียงคนเดียว ก็มีพลังอำนาจผลักดันให้เกิดเหตุการณ์ที่เหลือวิสัยที่จะควบคุมได้ มีผลต่อตนเองและคนอื่น ๆ อีกหลายคน ซึ่งใคร ๆ ก็ควบคุมสถานการณ์ไม่ได้นอกจากนี้ยังทำให้ผู้อ่านแลเห็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ต่อต้านและขัดแย้งตามมาด้วย

3. จากการสร้างฉากในวรรณกรรม โดยเฉพาะเมื่อผู้เขียนวาดภาพความเป็นไปในโลกซึ่งมีแต่ความกดดัน จะทำให้ผู้อ่านได้แลเห็นรายละเอียดต่าง ๆ ของชีวิต ผู้เขียนจะเลือกคัดจัดประเภทของประสบการณ์มาแยกแยะพิจารณาในวรรณกรรมของเขาเพื่อให้ผู้อ่านมีโอกาสนำประสบการณ์ของตนเองมาเทียบเคียงร่วมพิจารณาด้วย

4. จากรูปแบบและโครงสร้างของวรรณกรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในสากลว่าเป็นศิลปะนั้น ผู้อ่านไม่อ่านวรรณกรรมในรูปแบบนวนิยาย บทละคร หรือบทประพันธ์อื่น ๆ ก็จะมีลักษณะของวรรณกรรมนั้น ๆ ลักษณะเฉพาะเหล่านั้น จะปรุงแต่งความคิดของผู้อ่านและกระตุ้นเตือนให้เกิดความรู้สึกนึกคิดอย่างลึกซึ้ง เป็นความรู้สึกนึกคิดของผู้อ่านจากวรรณกรรมที่ผู้แต่งสร้างขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ และโครงสร้างต่าง ๆ กัน

5. จากภาษา สัญลักษณ์ และมโนภาพ ของวรรณกรรมได้สร้างความงามและความน่าเกลียดให้เกิดขึ้นเพื่อเทียบเคียงกัน วรรณกรรมจะกระตุ้นจินตนาการของผู้อ่านให้วันไหวและมีการตอบสนองนักเขียนที่ใช้ภาษาได้กระจ่างชัดจะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดในส่วนลึกของจิตใจมายังผู้อ่านได้อย่างยอดเยี่ยม ความงามของภาษาของกวีหรือนักเขียน จะเขย่าอารมณ์และความคิดของผู้อ่านให้ไหวสะเทือน ความหมายที่ลึกซึ้งของกวี ความผสมกลมกลืนของการใช้สัญลักษณ์และการวาดมโนภาพล้วนแต่มีส่วนช่วยจรจรโลงใจผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

6. จากท่วงทำนองเขียนในวรรณกรรม ซึ่งทำให้ผู้อ่านรู้จักลักษณะเฉพาะของกวีหรือนักเขียน แต่ละคนนั้นจะทำให้ผู้อ่านเกิดความสนุกตื่นเต้นไปกับบุคลิกลักษณะของกวีหรือนักเขียนซึ่งไม่ซ้ำแบบกัน

7. จากความคิดในวรรณกรรม ผู้อ่านจะได้พบกระจกเงาใบบทที่มาสสะท้อนภาพประสบการณ์ ความฉลาดหลักแหลม และย่อโลกอันกว้างขวางมาวางไว้ตรงหน้า จะชี้ให้ผู้อ่านเห็นสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ และการพยายามค้นหาวิธีที่ดีที่สุดมาแก้ปัญหาเหล่านั้น

ธวัช บุญโณทก (2527 : 10 - 11) ได้กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรม โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ ดังนี้

1. คุณค่าของวรรณกรรมต่อปัจเจกบุคคล คือวรรณกรรมให้สารประโยชน์ต่อบุคคลอันเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม

1.1 ส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกทักษะ

1.1.1 ส่งเสริมปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน และฝึกทักษะในการอ่าน

1.1.2 ส่งเสริมในการเรียนรู้ทางด้านภาษา และช่วยให้มีโอกาสฝึกทักษะ

1.1.3 ส่งเสริมให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

1.2 ให้ความบันเทิงใจ

1.2.1 เพลิดเพลิน สนุกสนานไปตามเนื้อเรื่อง

1.2.2 สะเทือนใจ สะเทือนอารมณ์ ทั้งอารมณ์รัก โกรธ แค้น สงสาร และสมใจ เป็นต้น

1.2.3 ฝันไปกับท้องเรื่อง

1.3 ประเทืองปัญญา

1.3.1 ชี้ให้เห็นสภาพของชีวิตมนุษย์ในสังคม

1.3.2 ให้ประสบการณ์จำลองชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ชีวิตที่สมบูรณ์พูนสุข ยากแค้น อับเฉา ถูกกดขี่ จอจเวร อาภัพอัปโชค เป็นต้น

1.3.3 ให้นิทัศน์ (Conception) ต่าง ๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม

2. คุณค่าวรรณกรรมต่อการสร้างสรรค์สังคม วรรณกรรมมีส่วนให้ความสำคัญของสังคม หรือมนทัศน์ร่วมของสังคม โดยวิธีเสนอแนวคิดต่อผู้อ่านโดยส่วนรวม เป็นการปลูกฝังทัศนคติต่อสังคมแก่ผู้อ่าน และมีการวิถีในการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นพ้องกับแนวคิดที่ผู้ประพันธ์เสนอมาในรูปวรรณกรรม หรือให้ผู้อ่านเลือกรูปแบบของสังคมตามที่ตนชอบรวมมากับการบันเทิงใจในวรรณกรรมด้วย ซึ่งเป็นตัวเร่งเร้า ส่งเสริมให้ผู้อ่านอันเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมยอมรับแนวคิดเหล่านั้น และมีมนทัศน์ร่วมต่อสังคม คือ

2.1 กฎเกณฑ์ต่อสังคม อันได้แก่ ศีลธรรม กรอบจารีตประเพณี และธรรมเนียมต่าง ๆ

2.2 มีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น

2.3 มโนทัศน์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม วรรณกรรมได้เสนอแนวคิดร่วมของการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมโดยไม่หยุดนิ่ง เพื่อไปสู่สภาพของสังคมมนุษย์ที่ดีกว่า

2.4 เสนอแนวคิดร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สภาพที่ดีกว่า และชะลอการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่สภาพชีวิตเลวลง หรือชะลอการเปลี่ยนแปลงที่คนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งพยายามผลักดันจะให้เป็นไปแต่ไม่ใช้มนทัศน์ร่วมของสังคม

2.5 เสนอแนะ เร่งเร้ามนคติของปัจเจกบุคคลให้พยายามปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงพัฒนาทางด้านสังคมอันไม่เคยหยุดนิ่ง ดังนั้นวรรณกรรมจึงเป็นมรดกของสังคม เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่แสดงเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ และเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นอารยะของชนในชาติ ดังคำกล่าวที่ว่า "วรรณคดีเป็นอารยธรรมชนิดที่ไม่รู้จักสูญหาย" ดังเช่น วรรณคดีกรีก วรรณคดีโรมัน ปัจจุบันนี้ยังคงมีอยู่ แม้ว่าอาณาจักรเหล่านี้จะพินาศไปแล้วก็ตาม ดังที่ ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ (2503 : 464) กล่าวว่า ชาติใดมีวรรณคดี โบราณวัตถุ โบราณคดีและอักษรศาสตร์เป็นของตัวเอง แสดงให้รู้ว่าชาตินั้นเป็นชาติอารยะไม่ใช่ชาติใหม่

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2511). **พระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2475**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2517). **วรรณกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคาแหง.
- เจือ สตะเวทิน. (2518). **วรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพฯ. สุธีสารการพิมพ์.
- ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์. (2503). **กวีโวหาร และ โบราณคดี**. มปป.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต และคณะ. (2541). **ทอไหมในสายน้ำ 200 ปี วรรณคดีวิจารณ์ ไทย**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์
สาส์น.
- ธวัช ปุณโณทก. (2527). **แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. และเจตนา นาควัชร. (2520). **หัวใจของวรรณคดีไทย, ในวรรณกรรมไว
ทยาการ (วรรณคดี)**. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย.
- ประทีป เหมือนนิล. (2519). **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์
- ปัญญา บริสุทธิ์. (2542). **วิเคราะห์วรรณคดีไทยโดยประเภท**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- พิทยา ว่องกุล. (2540). **พลาณภาพแห่งวรรณกรรม**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2519). **วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ พิมพ์ครั้งที่ 6**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- วิภา กงกะนั้นนท์. (2523). **วรรณคดีศึกษา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ศุภชัย รัตนโกมุท และสะอาด อินทรสาส์ (2518). **ประวัติวรรณคดีไทยฉบับสมบูรณ์ ตามหลักสูตร**.
กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์.
- สมพร มั่นตะสูตร. (2525). **การเขียนสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : บารมีการพิมพ์.
- สิทธา พินิจภูวดล และนิตยา กาญจนะวรรณ. (2520). **ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคาแหง.
- สิทธา พินิจภูวดล , รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ และเสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2524). **หนังสือเรียนภาษาไทย รายวิชา
ท.033 วรรณคดีมรดก**. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- สุจิตรา จรจิตร. (2547). **มนุษย์กับวรรณกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน). (2515). **การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์**. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- เสถียร จันทิมาธร. (2517). **คนเขียนหนังสือ**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- อนุมานราชธน, พระยา. (2515). **การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์**. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- เอมอร ชิตตะโกณ. (2521). **โลกแห่งวรรณคดี**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- wiki.m-culture.go.th/index.php/หน้าหลัก. **สารานุกรมเสรีด้านวัฒนธรรม**. สืบค้นวันที่ 15 พฤศจิกายน
2566.